

Erdélyi Híradó

Szombaton, Július' 3-dikán ($\frac{7}{3}$) 1830

Nagybritannia—Frantziaország—Törökország—Külömbfele—Jelentés
Nzi. Társalkodó 27-dik Szám.

Nagybritannia

Grey és Holland Lordok's Lansdown Marquis, a' londoni Journalok szerént, a' Parlemlentnek több beható Tagjaival együtt fogván a' dolgot, azon szándék-jokat jelentették-ki, hogy Capodistrias Grófnak tanátsolni akarják, — a' Görögország' Képviselői által jelelnék-ki a' szövetséges Udvarak' Meghatalmasítottjainak azt a' szeméjt, melyet a' Görög nemzet, országlása' Vezérjéül látni kívánna; hasonlólú a' határszéleket, melyeket az ország' függetlenségére és hátorságára szükségesnek tart.

A' jún. 8-dikai Courier ezt beszéli: "Azon bill' bevétele olta, mely által a' Király a' köz-bizonyság-írásoknak alá-írása' bajától megkímellődik, a' bójjeget, többnyire a' Biztosok nyomták-fel: de még is alá-írt Öfge, saját kezével egynehány különös papirosokat. Úgy írt pl. alá a' múlt szombaton, egy rendszabást a' maga' saját cassája-felől; hanem, az erőlködés, igen nagy volt. A' külömbség, e' között és a' külömben szokott-írása között, igen szembetűnő. Némely betűt alig lehet olvasni. Ugyanazon formája van ugyan, az egészek; de a' kezének ekkor csak-nem egészen tehetetlennek kellett lennie, a' toll-fogásra.

Hord még elő a' Courier némely kör-

nyületeket külömböző londoni Journalokból, a' Királyról. Egy Morning-Híradóból, pl. ezt hozza-fel: "Midón Gloucester Hgné és Augusta Printzasszony a' Királyt meglátogatták, Ennek, még magának is oly' kevés reménysége volt hogy őket még többször is látná ezen a' világon, hogy töllok, ezen szókkal: "Isten áldjon-meg mind-kettőtöket! — talán megláttjuk még egymást ezen a' világon — mindazáltal — Isten áldjon-meg benneteket! — elljétek szerentesen!" szívre-hatólag elbűtsúzott. — A' Brighton-Híradónak sints a' Király' élete' megmaradásához, tsak legkissebb reménysége is, ha bár némely könnyebbsége less is hébe-korba.

Jún. 9-dikén, azt kérdi Russel Lord az Alsóházban, ha vett-é az országlószék jelentést a' Terceirában Dona Mária Királyné' nevében felállított Regentiaról? Azonkívül, végre-hajtották-é a' másszor emlegetett alkudozásokat, Portugall' megnyugtására? Sir Rob. Peel azt felelte, hogy az első kérdésre-nézve, egy Jegyzés jött-be az országlószékhez: az alkudozást illetve pedig, vagy is inkább a' brasiliai Tsászárral közöltt javallatra, semmi felelet nem jött még; de, rövid időn lehet várni. — Palmerston Lord azt kérdi: mitsoda egybeköttetésekhez fogtak a' terceirai Regentiával; mert, minthogy a'

britannus országlószék Dona Maria Királynét megesmerte, úgy, fel kellene ten-
ni, hogy az ő nevében felállítatott Igaz-
gatóságot is fogják tisztelni. Peel Úr, ezt
felelte: Sem egybe-kötetéshez nem fog-
tak, sem az álló Regentiát nem esmérték
formáson-meg.

Frantziaország

A' Gazette de Fr. az utóbbi telegra-
phi hivatali irások' elkésését Toulonból,
mellyeknek jún. 9-dikén kellett volna meg-
érkezni, az által világosítja, hogy az ál-
tal-adás 9-dikén este, a' nap' lemenete-
le által szakadt félbe. — Azt is mondja,
rendkívülvaló úton tudták-meg, hogy a'
burkus Követ a' spanyol-Udvarnál, ki 8-
dikán érkezett Bayonne-ba, itt, azt mon-
dotta volna, hogy egy alicante-i levél sze-
rént, tsaknem minden Tiszt, és egyne-
hány Matróz, a' Siléne és Avanture ha-
jókról, minekutánna őket megfosztották,
Algierba vitettek volna.

Egy párisi Journal bizonyosnak ál-
lítja, hogy a' Király mostanában egy leve-
let vett a' spanyol Királytól, melyben Ó-
katholikus Fge. a' szigetforma' keleti és
déli kikötőit Frantziaország' akarattjára
haggya, míg a' háború Algierrel tart.

Duperré Báró Admirál' tudósítása, a'
Tengeri és Telepi Ministerhez, a' Moni-
teurben, jún. 15. — "A' Provence líniaha-
jón, a' tengeren, a' Majorcai szél alatt,
jún. 2. — Monseigneur! A' hajóserég, mely
máj. 25-dikén, friss nyugot-észak-nyugoti
széllel a' touloni öbölből elvitorlázott, ál-
lott 75 hadihajóból. Egy convois-szakasz,
mely a' hajóseréget kísérte, állott, 55 vi-
torlából. Együtt járt az, míg egyszer,
27 és 28 között éjjel, Minorca' és Major-
ca' tengertérén, egy dühös keleti és ke-
let-dél-keleti szél megtámodta. A' szige-
tek' szele alá vezettem én azt, a' hol öl-
talmat talált. Ismét szép idő lett; mineku-
tánna a' hadi hajóseréget és a' kísérő ha-

jó-osztajt össze-szedtem, és a' földre ki-
szállító hajóseregeske' elútazása-végett a'
pálmai öbölből, a' hol vasmatskán fekütt,
rendelést tettem; az algieri tengerpartok-
felé vettem útamat. A' következő nap,
29-dikén este, meglátam azt. Az idő szép
völt, a' szél, keletről fitt, talán egy-kis-
ség erőssen. A' hajóserégűgy forgatta ma-
gát (manoeuvrer) éjjel, hogy 30-dikán,
pitymallatkor, nem messze lehetett a' föld-
től. Valóban 5, legfeljebb 6 lieues-nyire
völt az, a' Caxine földtsútszó, a' hónap'
30-dikán, reggeli 4 órakor. De a' tenger-
part mereül be völt terítve felővel (kőd-
nek kell lenni), a' láttér (nem határ),
szomorú, a' szél' dübe, léptsóaként ne-
vededett, minden, rossz időre mutatott.
A' hajóserég eltávozott a' tengerparttól,
keleti és kelet-dél-keleti széllel, a' nélkül
hogy — mint gondolom — a' ködös idő mi-
att, észre-vették volna. Az a' kötelesség,
hogy oly' számos és annyi-féle és miné-
mőségű hajókkal, együtt és az igazi ú-
ton, szorossan a' szél alatt evezze meg-
maradni, lehetetlen problema völt. Nem
is lehetett nekünk, valósággal, az algieri
déli-lineán megmaradni. A' gabarre-kból
's más apróbb rangu hajókból álló tar-
togatottság (reserva) szél-alá elragatta-
tott. A' kísérő hajó-osztáj, melyet elő-
vígyázat' okáért, egynehány mérföldnyi-
re küldöttem szélnek, alkalmasint kiál-
lotta ott. De, 3 nap' egymás-után, szün-
telen állandóul dühös kelet-dél-keletiszel,
semmi reménységet nem engedtek az algieri
partokhoz juthatásra. Nem völt te-
hát egyéb hátra, hogy a' convois-t és a'
reservát, a' pálmai öbölben ismét össze-
gyűjteni, és a' hadi hajóseréget a' szige-
tek' szele alatt megtartani, 's ott, a' jó
idő' vissza-térését, az újra össze-serég-
lést és a' convois' újj rendbe-szedését el-
várni. Az a' convois, mely máj. 27-dikén
Toulonból elindult, és a' melynek az áfri-

kai partoknál a hajósereghez kellett volna menni, elindulásakor mindjárt széjjel verettetett egy dühös északkeleti széltől. Sok oda tartozó hajókat szedtem-össze és egyesítettem a hadi hajóseréget kísérő csoportal. Másokat a pálmái öhölbe igazították az én szagulozó-hajóim; és a mindenés össze-sereglés ott fog végbe-menni. Reménylem, hogy ezt végbe-vihetem, és a hajóserég újra munkássághoz fog. Nem meg' ez hosszú pórászra. Rendelést tettem, hogy a kiszállító hajóosztájt, mely, útban volt hogy a munkáló helyen hozzám jöjjön, vissza-szólítsák. Semmi tudósítást nem vettem felölle; de az idő nem volt annyira rossz, hogy azt félthettem volna; derék ladikókból áll az, mellyek a tengert ki tudják állani, s az uralkodott szélnek is meg tudnak állani.

Ellenem lenni találtam, Monseigneur, az elementumokat, és tsak emberi erőt tudtam azok ellen állítani. Buzgóságomban, és a Király' szolgálatijához való engedelmességemben, találtam én módját a szerentséltenség' elkerülésének: de lehetetlen volt, minden iparkodásom mellett is, a javallott és kidolgozott hadi-munkában egy késedelmet kikerülni. — A' hadsereg' egészsége, jó: hajlandósága és szíve, valamint elindulásunkor, igen derék.

Második tudósítása Duperré Baró Admirálnak a Tengeriministerhez: "A' Provence liniahajón, a' tengeren, Majorca' szele alatt, jún. 2. — Van szerentsém, a' d' Assigny (az Avature' kommandánsa') tudósítását, az Aventure és Siléne briggek' hajótörésekről az áfrikai partoknál, által-küldeni: olyan tzikkejeket talál abban Uraságod, mellyek borzadást indítanak. — Ez a' Tiszt és Bruat Úr, kik azt a' két hajót vezérlették, azok között vannak, kik a' mészárlásból kiszabadultak, kiknek névlaistroma (a' kiszabadultak' szá-

ma, kik Algier előtt, a' Bagno-ban vannak, 80) ide van téve. Elfelejtette d' Assigny Úr ezt a' listát alá-írni.

A' Nationál olyan hírről beszéll, mint-ha Wellington Hg. megtámodó és védelmező szövetséget kötött volna Anglia és a' Porta között, melyben Anglia a' Portának minden európai, ásiái és áfrikai (és így, Algier is) birtokaiért kezességet ígér.

A' párisi Journálok, jelentik egy Londonból jött levélből, hogy a' Király az utolsó napokban ezt mondotta Aberdeen Lordnak: "Ajánlom az Úrnak Dona Maria da Gloriát és a' Görögöket. Az én Következőmnek és hűgomnak, ajánlot-tam azokat, kik az én' kérésemet nem fogják elfelejteni." A' Leopold Printz' magaviseletét is helybe-hagyta a' Király és Farnborough Lord által, ebben az értelemben íratott neki levelet.

Törökország

A' Courrier de Smyrne apr. 28., a' maga' mesterségét üzven, ezt mondja: "A' Görögök, a' múlt vasárnapja' magok' hűsvét-jét inneplették, és regolta nem volt ezen az innepen, oly' lármás össze-gyűlés, mint most. Azt lehetne talán a' török politziának szemére hányni, hogy a' történt lármáknál, mód nélkül befogta volna szemeit. De megjegyezzük, hogy a' város', de kivált a' Frankok bizodalomban-léte sürgetve követeli, hogy a' külömböző Konzulságok rendszabásokat tegyenek, ne-hogy a' Görögök salakja, kik itt számosan vannak, ezután is oly' szörnyü késekkel járkáljon az úttzákon fel's-alá, mint ma, mellyeknek ök, olyan pillantatokban, midön felmérgeződhetnek, vagy részeg-fővel, a' tsendes fegyvertelen magánosok ellen, hasznokat-vehetnék*).

* Ez a' szokás az orosz vagy görög hitvallást követő minden keleteurópai nemzet' alsó rangu népeinél megvan; a' széles túszo (gyűszü) mellett hordozzák az úgynevezett márvásos kést. Ez

Az Albaniában kiütött lázadásról, melynek letsilapítására máj. 17-dikén a' Nagyvezir Resid-Mehmed-Basa Konst.-poljából elindult volt, egy slesiai Híradó az itt következő magános-tudósításokat adja Belgrádból, máj. 26-dikáról: "Sophiai levelek szerént, máj 15-dikéről, Rumeliában, Macedoniában és Albania' nagyobb részében, a' régi békételenségek, mellyek már egynehány esztendőkkel ezelőtt, nagy szorongattatást támosztottak volt, és tsak az akkori, megkülönböztett esméreteinél-fogva, és jeles igasságszeretetéért általjában betsültetett Rumeli Wallesti (rumeliai Helytartó) Mehmed-Selim-Basa által tsendesítették-le, az ő' letéttetése után, ismét kiütöttek, úgy hogy azok már a' köz-bátorságot mindenfelől veszedelmeztetik, minthogy minden útakat ezen tartományokban lázadók foglalták-el, kik az útasokat (mert igazi útaszó, ritkán téved most oda) megmotóznak és megfosztják, és még a' városokban 's falukban sok istentelenség történik. Azólta már, a' kiköltözések is, nem tsak Bulgariából hanem Rumeliából, sőt még Macedoniából is, nagyon szaporodnak, nem hogy kevesedtek volna, a' Vajdaságokba és Bessarabiába.— A' mint haljuk, a' Porta igazában készül a' tsendeséget ezen tartományokban helyre-állítani és a' kibújdosásoknak eleit venni, a' mi is okozta volt azt, hogy Resid-Mehmed-Basa, a' Nagyvezir, a' ki már most Rumeliában Helytartó, Adrianápoljából a' fővárosba hívatattott, hogy a' Diván' tanátskozásában jelen legyen. Resid-Mehmed azomban, a' Rumeliotáknál és Macedoniáknál, nem igen nagy betsben áll, és, alkalmasint ő' volna az, a' ki legkevésbé ből-

és a' bot, az Erdélyi oláh-parasztembernek éppen olyan sine quibus non, valamint az olyan rangu somogyi embernek a' tarisznya, mely nélkül eggyet-se léphet.

dogúliatna a' lázadók között szép-szóval valamire menni: 's e' miatt, nem is kételkednek, hogy ő, erőszakot fog javasolni.— Ha az elkergetett Helytartót, Mehmed-Selim-Basát vissza tennék Rumeliába, mindenek azt erőssítik, hogy az ő' vissza-téttetése sokat tenne a' tsendeség' helyre-állítására.

A' serbiai határszélről jún. 2-dikáról, ezt írják az albaniái zenebonáról: "Elsőkadás a' zenebonára a' táborból haza ment albanus katonaságtól eredt, kik a' Porta eránt minden tiszteletet elvesztettek, és a' Basák' méltóságának semmit-sem engedelmekedtek többé. Ezekhez adták magokat szerentse-vadászó Görögök, kik az elméket minden mesterséggel iparkodtak feltüzelni, a' Porta tehetetlenségét a' görög felkelés' szerentsés kimenetelével támogatták, 's ezt, például mutatták nekik a' követésre. Az a' kevés török katonaság, 's az ottoman Vezérek' kiürült kassája Albaniában, kevés eszközt szolgáltatnak a' Vezetőkkel-megvíváshoz, kik az által nyakasabbá lévén, Jakovo-t megtámogták. Meghódoltatták őket a' várost, mely az ő' Bosniához és Macedoniához közel-fekvésénél-fogva, utóbbi próbatételekhez, nagy fontosságú. Konst. poljából Biztosokat küldöttek, a' rend' helyreállítására-vegett Albaniában mindent elkövetni: de, tarthatni tölle, hogy a' dolog már igen előre haladott. Kerülőírást is bocsátott-ki a' Porta minden Basához, melyben a' dolgok' fekvése Albaniában, le van festve, és meg van nekik parantsolva, hogy a' támodás' elnyomására minden erejeket fordítsák reá. A' belgrádi Basához is elment ez az írás, mely az ő' távol lakására-nézve Albaniától, igen tsudállatosnak tétzene, ha a' török dolgok' foljamattja azt nem parantsolná, hogy a' Nagyúr' minden parantsolattjait, a' tar-

tományoknak minden felsőbb Tisztviselőivel kelljen közleni.

A' Gazetta di Firenze jún. 10-dikéről, egy corfui levél szerént, mely Aunconából jún. 2-dikán érkezett ide meg, felettébb szomorúan írja-le a' dolgok' állapotját Epirusban és Albániában. "Az a' nyomorgattatás, úgymond, a' mellyet Epirus az Albanusok által szenved, napról-napra nevededik. Két felekezetre osztották azok. Az egyik az Emin-Basáé, a' Kiutachi (mostani Nagyveziré, ama' haragos Velico-Jace-jével eggyesülve.) A' másik, az elsővel szemben, Silictar-Poda (egy előkelő Albánus-fő) vezérlése alatt áll. Ehhez a' két felekezethez adták magokat a' leggazdagabb Primások, kiknek ismét saját pártossai vagynak. A' Silictar, ámbár neki hatalmas felekezete van, nem elegendik ebbe az intselkedésbe. Emin-Basa valóban be van rekesztve a' janninai várba, és az Albánusok a' városban, nem mivelnek egyebet a' szegény békés görög lakosok' fosztogatásánál és öldöcsésénél. De, nem tsak Jannina néző-térje ezen kegyetlen scenának, az egész vidéken, kivált' Zagoriban, öldöskik a' lakosokat, egész familiákat húznakvonnak rabzolgaságra. Ezek a' szerentsétlenek, úgy láttzik, egyedül tsak a' halált nézik úgy mint szenvedések' és a' naponkénti tyranság' véghatárát, mellyeket azon vad néptől szenvednek. Sok familia, kiknek még maradt valami kevés pénz, a' janninai tó' szigetjébe vették magokat; de a' hol tsak egynehány nap' maradhattak bátorságban. Tíz közzülök Patrasba-szaladásával mentette-meg magát. A' Basa és Albánusok, nem szűnnek-meg pénzt tsikarni-ki a' lakosoktól. Ezen vidéknek minden Tisztviselőit fogságra tették.

K ü l ö m b f é l e

Jún. 2-dikán ismét próbát tett Gurney Úr a' maga' gőzkotsijával a' Regens-

parkban, hogy a' Publicumnak a' kotsi' húzó és emelő ereje közöttvaló külömbséget megmutassa. Ekkorig, egy más szekeret ragasztottak a' gőzkotsi után; de most, az utazók (10 úr) magok is egy szekérben ültek, mely a' közönséges szekértől, nagyságára igen keveset külömböz, és az erőmívek tsak tengejnek és rúdnak láttzanak. A' szekér egyenlőleg, ha a' nézők' sokasága megengedte volna, igen sebesen is ment volna, és gyakran tett hirtelen-fordulásokat nagy bizonyossággal, midőn Gurney Úr maga fogta vagy vezette a' kis fogantyút vagy kórmányt, a' mellyet egy gyermek is igazgathat. Mint-hogy az idő igen szép volt; temérdek ember gyült-össze a' parkban, és nagy számu kotsi, Dámákkal megrakva, valamint lovagok is sokan, követték a' szekeret, a' karmére ment; mely tartott szinte másfél óráig. — A' Gurney Úr' szekere (melynek principiuma, minden tulajdonsága mellett is, még eddig, titok) külömböz minden gőz-szekerektől, a' mellyeket ekkorig esmérnek, az által, hogy az egyszerűsmind több erővel bír mint a' többi, és nagyobb bátorságba-tételt ad. Az erőmív' nagy könnyűsége tselekszi, hogy az, a' teherhez szabva, 19 huszad-résszel bír nagyobb erővel a' Bolton-énál és a' Watt-énál, 16 huszadrésszel pedig a' Trevethick' és Woolf' erőmíveinél. Egésszen saját tulajdonságu vezető-erejü, forróságot szerző lapossága van annak; mellyet az által vittek-végbe, hogy Gurney Úr, egy tulajdon plánuma szerént, az üst' belső területét megkissebbítette, és a' külső területét megnagyobbította (Ez, azt tenné, hogy az üst' testét megvastagította. — Az a' könnyűség, a' mint ez a' szekér magát vitte, hasonló volt egy ladikéhoz, 's a' kerékek nem tsináltak nagyobb lármát, mint a' közönséges szekereké szokott lenni az úttza-béllésen. Úgy láttzott, — minél to-

vább ment a' szekér, annál sebesebb volt a' menése.

Jún. 1-ső napján, megláttak La Rochelle-ben igen rettentő időben, a' kikötő töltéséhez mintegy 25 ölnyire, egy töredékeny ladikban, melyet a' hullám tsaknem elnyelt, egy menyestét, ki térdén állva, egyik görtshúza kezében a' kormány' fogantyúját, másikban egy gyermeket fogva tartott. Az az ijedség, melyet ennek meglátása a' nézőkben felserkentett, mindennel-köz volt: a' szél, kegyetlenül fútt, és a' szerentsétlen, tsalhatatlanul prédája lett volna a' víznek, ha egy bizonyos Courlot nevezetű, annak kiszabadítására bátran a' tengerbe nem ugrott volna. Kétszer verte ötöt a' hullám a' töltéshez vissza, de ő, nem hagyván megzavarodni bátorságát, addig dolgozott a' vízben, hogy a' szerentsétlenhez ért és megkapta azt, 's a' jelenállók' nagy öröme, szerentsésen kihozta a' partra. Alig tette azt le a' töltés' tetején, 's ráesmer, hogy az, az ő' felesége, ki a' gyermekével a' szüleilhez akart menni a' Rhé-szigetbe, látogatásúl. Ez már a' 18-dik személy, a' kit ez a' derék Courlot a' halál' torkából kihúzott.

J e l e n t é s

A' Nemes Székely Nemzetről megjelent Könyvem sokaknak helyben hagyását meg nyervén, nem minden ok nélkül reménylhetém, hogy az egy második meg bővített kiadást is meg fog érdemlenni, ha a' meg kívántató Materiálékat egyben gyűjthetem, melyeknek Systematikai egyben füzése nevelni fogja annak betsét.

Érzem én azt, hogy a' megjelent Könyvnek sok Hija van, de azt is tudom, hogy a' szorgalmatos fáradság, 's a' hazafiui Segedelem mindent ki pótolnak. Egyszerre semmi sem lehet tökéletes, hanem lassau, lassau, 's idő mulva.

Már eddig elé, ha szinte kevesektől is, néhány hiteles közlések érkeztek hozzám melyeket a' maga helyén 's idejében használni kötelességemnek fogok tartani. De hogy a' Nemes Székely Nemzetnek egy Pragmaticum Repertoriuma legyen, szükséges, hogy a' Familiái levelekkel bírók mind azt, a' mi a' Familiát, vagy a' Nemzetet Historice tárgyazhatja tartozkodás nélkül közöljék velem, én sem mulatván el részemről semmit, hogy a' Könyvnek állandó és meg marandó betsét szerezzek.

Fejér György Codex Regni Hung. Diplomaticus 's ujjabb könyve de avitis Hungarorum Cumanorum et Jasonum Scholibus, a' Pesti Nemzeti Könyvtárban lappangó kézirat a' Székelyekről 1577-ből, több más Kintsek, melyek a' Gróf Teleki Marosvásárhelyi Könyvtárában elrejtve vagynak mind erre a' tzelra használhatók; 's éppen e' végre feltett szándékom, a' Marosvásárhelyi gazdag Könyvtár mellett néhány Hónapokat tudományos fáradozással el tölteni.

Mind azokat az Erdemes Hazafiakat tehát, a' kiknek módjok van a' felyebb ki jelelt szempont szerint hiteles közléseket tenni, bizodalommal kérem, hogy azokat töllem ha lehetséges ne tagadják meg; meg jegyeznén itt azt is, hogy az én ki dolgozásomnak tárgyai a' XVIII-dik Századra nem terjednek-ki, mivel a' Fels. Austriai Ház' Kormánynya ujj Szakasszát teszi Erdélyország Historiájának, mely magában már külön ki dolgozást kíván, a' mi töllem ez uttal leg alább ki nem telik. Kézdivásárhely 14-dik Apr. 1830.

Kállay Ferentz
Pensionalt Kapitány auditor.

—O—

A' múlt fél esztendei Nemzeti Társalkodót meg lehet még szerezní, itt helyben.